

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

(ՂԵՎՈՆԴՅԱՆՑ ԵՎ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՈՆԵՐԻ ԱՌԹԻՎ)

ազար հինգ հարյուր տարիներ մեզ բաժանում են Ղեռնդյանց և Վարդանանց հերոսական ծանր օրերից, մոռալ ժամանակներից, բայց երբեք չեն թառամել հայ հավատի այդ քաջարի նահատակների և Հայրենիքի անձնուրաց մարտիկների լուսապայծառ անունն ու խրեկելի հիշատակը հայ հոգիների անդաստանի մեջ, որ հայոց պատմությունն է:

Ղեռնդյան և Վարդանան և Վասն Յիսուսի» և «Վասն հայրենեաց» մղված հերոսական պայքարի ոգեշնչողներն ու կազմակերպիչներն էին, որոնք 451 թվականի մայիսին Ավարայրի դաշտում ղեկավարեցին հավատի և հայրենասիրության դյուցազնամարտը, բռնության և խավարի ուժերի դեմ:

Ավարայրի հակատամարտը անցյալում հայ ժողովրդի մղած ազատագրական պայքարի պանծալի բարձունքն է, հերոսական արտահայտությունը Հայ Ազգի բարոյական բարձր եկարագրի, հայրենասիրության, եկեղեցական ուխտապահության:

Ղեռնդյան, նահատակ հոգևորականների այդ լուսն փառանքը, Հայ Եկեղեցու պարծանք սրբերն են և «սխալեան Եկեղեցույ», որոնք երջանիկ արիությամբ «հեղին գահինս իրենանց ի նորոգումն Եկեղեցույ», և նրանց անձնուրաց նահատակությամբ «Եկեղեցիի Հայաստանեայց պայծառապէս զարդարեցան»: Նրանք փորձության ժամին մնացին արի, առկուն, անկաշառ՝ դավերի և

փառքի խայծերի առաջ, որովհետև ջանակիրներն էին ՃՇՄԱՐՏՈՒԹՅԱՆ և զինակիրները ԱՐԴԱՐՈՒԹՅԱՆ:

Նրանք գոհեցին ամեն ինչ՝ եկեղեցական ուխտապահության և հայրենասիրության նվիրական գործի համար:

Իսկ Վարդանանց պատերազմի արգասիքը հանդիսացավ հայության գոյության հավերժացումը, որպես ուրույն Ազգ և Եկեղեցի: Վարդանան, Ավարայրում իրենց հերոսությամբ, մահվան դեմ խիզախումով և «օգնականութեամբն Աստուծոյ» այնպիսի գործ կատարեցին, որի «համբան պատմեցի յափտեան», որպես հայոց պատմության «ազգապանծ և հոգեզմայլ մի էջը»:

Հայ ժողովրդի սրտում Ղեռնդյանց և Վարդանանց ՈԳԻՆ անմեռ է մնացել: Վարդանանց և Ղեռնդյանց տոներ հայ մարդու սրտին խոսող ազգային մեծագույն տոներն է: Վարդանան և Ղեռնդյան հավատավոր, անձնուրաց, Հայրենիքի սիրով և Ավետարանի կենդանի հոգով առկված սուրբեր հղան և մնացին այդպիսի բնորոշ մեր ժողովրդի ազգային զգացմունքների առաջ: Նրանք հայության բյուրեղացած եկարագրի շինող արտահայտությունն էին, որոնք միասիրտ հանձնառությամբ կոեցին եկեղեցական ուխտապահության սրբազան ուխտը՝ «ուխտ հաւատոց մերոց», և ցանկացան Ավետարանի ոգով ու Հայրենիքի շնչով կենդանի պահել ՀԱՅՈՒԹՅԱՆԸ և այդ սուրբ նպատակի իրա-

գործման համար, սիրահոծար հանձն առին
 ԼԵՂԵՏԱՆԻ ՄԻՈՒՆԻՍՏԵՐԸ: Ով ուխտագնացու-
 թյամբ բաժանվում էր այդ համագրային
 միաբանությունից, այդպիսին դասվում էր
 մասնիչ Հուլայի կարգը:

Եկեղեցական ուխտապանությունն ու հայ-
 բնասիրությունը իրար էր բերել, միացել
 բոլորին, դարձել մի սիրտ ու մի հոգի,
 պատրաստ սուրբ գործի համար «ի մեռանել
 և ի սպանանել»: Տերն ու ծառան, ազնվա-
 կանն ու գեղընիկը, նախարարն ու հոգևորա-
 կանը, այր թե կին, բոլորը լցվել էին հավա-
 սարապես արիական ոգով, և սպառազին-
 ված՝ ֆրիստոնեական հավատով. «Բաշու-
 րեամբ միայն մեռում... բայց միայն յա-
 րութիւնս փառքեան վատութիւն մի՛ խառ-
 նեցում»: Ու բոլոր կովեցիէն փառքեամբ,
 անհամար արիությամբ, որպեսզի «ԲԱՐՁ-
 ԲԱՍՅԻ ԿՈՂՄԵՆ ՃԵՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԻ՛
 ՔԱԿՏԵՍՅԻ ՈՒԽՏՆ ՀԱՒԱՏՈՑ ՄԵՐՈՑ»:

Ղեկնողանց և Վարդանանց նահատակու-
 թյամբ պայծառացավ եկեղեցիին, կոփվեց
 եկեղեցական ուխտապանությունը և փառա-
 վորվեց Հայրենի հողը:

Նրանք իրենց մարտիրոսությամբ արժա-
 նացան ոչ միայն նահատակության անթա-
 ում պսակին, այլ նաև անշինջ ու հավիտե-
 նական հիշատակ բոլորն ապագա հայ սե-
 բունդների սրտում:

Եվ հետագա դարերում, երբ օտարները
 սուր բարձրացրին մեր եկեղեցուն և Հայրե-
 նիքի անկախության վրա, Ղեկնողանց և
 Վարդանանց եկեղեցական ուխտապանու-
 թյան և հայրենասիրության ոգին նորից ռո-
 ֆի հանեց հայ սերունդներին: Այդ ոգին այդ-
 պես հավերժացավ հայոց պատմության է-
 ղերում ու դարձավ անխորտակելի վեմը մեր
 ժողովրդի գոյության:

Սյուր, երբ մի անգամ ևս սիրով և երախ-
 տագիտությամբ ոգեկոչում ենք խնկելի հի-
 շատակը Ղեկնողանց և Վարդանանց նահա-
 տակների, արդարորեն ոգեշնչվում՝ նրանց
 սուրբ գործով, միաժամանակ ապրում ենք
 խորունկ վիշաք Սփյուտֆի մեր ազգային-ե-
 կեղեցական կյանքի այն տխուր և խորթ երե-
 վույթների, որոնք ընդհանուր ոչինչ չունեն
 ԼԵՂԵՏԱՆԻ ՄԻՈՒՆԻՍՏԵՐԸ ԵՎ ԳՈՐԾԵՆՔԸ ՆՐԱՆԵՑ
 ՔԱՅԱՆ ԵՎ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒ-
 ԹՅԱՆ ՈՐՈՒ ԵՎ ՊԱՅՔԱՐԻ ՀԵՏ:

Բավական չէ սուրբ պատարագով, հան-
 դեսներով, խնկով ու աղոթքով ոգեկոչել հի-
 շատակը Ղեկնողանց և Վարդանանց: Էակա-
 կը այն է, որ ԱՊՐԵՆՔ ԵՎ ԳՈՐԾԵՆՔ նրանց
 ոգով, զգանք նրանց նաեւապարհով: Սակայն
 դժբախտաբար միշտ չէ, որ այդ հաջողվում
 է: Հանախ մոռանում ենք մեր մեծ նահա-
 պակներին: ՇԸԹՆԵՐՈՎ հարգում և մեծարում
 ենք նրանց հիշատակը, իսկ ԳՈՐԾՈՎ փառ-

դում ենք նրանց. ~~նահատակությամբ~~ զնով
 ձեռք բերված և կոփված եկեղեցական ուխ-
 տապանությունը, ազգային միասնականու-
 թյունը:

Վերջին երկու տարիների ընթացքում հրա-
 պարակ են իջել Սփյուտում մի շարք ուղե-
 կորույսներ, որոնք հատվածական և անձեա-
 կան ենդ շահերից առաջնորդված, փորձում
 են փակել սրբազան «ուխտն հաւատոց
 մերոց», որի պաշտպանության համար ա-
 ղյուն բափեցին Ղեկնողանք և Վարդանանք:

Ցավ ի սիրտ, այստեղ պետք է արձանա-
 գրել, որ եկեղեցական ուխտապանության
 դեմ դավաճանողների առաջին շարքումն է
 նաև մի հոգևորական, Կոստանդնուպոլսի
 ծերունագարդ պատրիարքի դիպուկ բնութա-
 գրումով՝ «դավի ընկեր» և հայ հոգևորակա-
 նության շարքում «սև մամ» Խորեն Եպիս-
 կոպոս Բարոյանը, մեր օրերի Չանգակ երե-
 ցը, «ժանտ սերմ և անօրէնութեան որդի»,
 որը «դրժելով իր ուխտին և կրօնական կո-
 չումին, կուսակցական փոքրով կնքահեր եղ-
 բայրատեցությունը եկեղեցիին ներս»:

Այս օրերին նա, Ղեկնողանց և Վարդանանց
 նահատակության նաեւապարհի վրա, արհա-
 մարհելով նրանց սուրբ հիշատակը և «դար-
 ձած կամավոր կայր և անատակ՝ գտնելու
 նշմարության նաեւապարհը» (Ղեկնող երեց),
 փորձում է իրեն նման այլ ուղեկորույսների
 հետ փակել Թեմհանի, Սպահանի, Թավրի-
 զի հայ հավատացյալ և հայրենասեր ժողո-
 վրդի ուխտի և հավատի միասնականություն-
 ւը, հակառակ իրանհայ հոգևորականու-
 թյան ուխտապանության և համայն հայ ժո-
 դովրդի կամքին, փորձելով «զխաւարային
 խորհուրդս մոլորելոցն»:

Ղեկնողանք և Վարդանանք Պարսկաստա-
 նում ախորի նաեւապարհը անցան շրթայա-
 կապ, բոկոտն, բայց արի, վնասկան ու հա-
 վատարիմ «ուխտին հաւատոց հարցն մերոց
 և Աւետարանին»: Բարոյան Եպիսկոպոսը,
 նահատակության այդ արյունոտ նույն նա-
 եւապարհի վրա, նահատակների արյան
 հետքերի վրա պտտեցնում է իր այլանդակ
 սովերը որպես «նաղթական»-ի, եկեղեցա-
 կան ուխտապանությունը փակելով փորձողի
 տխուր, անփառունակ դերի մեջ, երեսուն
 արծաթի վարձով: Վաղուց նրա նախանձի
 անօրենն ոգին դատարկվել է Ղեկնողանց ա-
 ռափիւնությունից և Վարդանանց հավատից,
 դարձել «մահվան դեղագործ և բոլոր տկա-
 րամիտների հոգիների կոքսոյան մատովակ»
 (Ղեկնող երեց):

Վեհափառ Հայրապետը, 1959 թվականի Ս.
 Մեկնյան Իր պատգամի մեջ, Իր հայրական
 օրհնությունը տալով նաև Վարդանանց և Ղե-

վոնդյանց ուխտին և ոգուն հավատարիմ
Իրանի հավատացյալ և հայրենասեր Իր գա-
վակներին, գրում էր.

«Եվ, Սիրելի ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՆՐ, ՄԱՆԱՎԱՆԴ
ԴՈՒՔ, ՀԱՎԱՏԱՎՈՐ ԵՎ ՔԱԶԱՐԻ ՈՐԴԻՔ
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴՅԱՆ, ՈՐ ԴԱՐԵՐԵ Ի ՎԵՐ
ԿԱՊԻՔ ՄԵՐ ԴՐԱՅԻ ՀՅՈՒՐԸՆԿԱԼ ԻՐԱՆԻ
ՄԵՋ, ՁԵՋ ԲՈՂՈՐԻԿ ԿՈՋ ԿԸՆԵՆՔ՝ Ս. ԷՋ-
ՄԻԱՄՆՈՎ ՄԻԱՅՆՔ ԵՎ ԶՈՐԱՅՆՔ, ԵՎ
ԹՈՒՅԼ ՄԻ՝ ՏԱՔ, ՈՐ ՁԵՋ ՀԱՓՇՏԱԿԵՆ ԱՆ-
ՀԱՐԱԶԱՏ ՁԵՌՔԵՐ:

ԱՅԴ ԱՆՀԱՐԱԶԱՏ ՁԵՌՔԵՐԸ ԿՓՈՐՁԵՆ
ԱՆՋԱՏԵԼ ՁԵՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ-
Ս. ԷՋՄԻԱՄՆԵՆ, ԹԵՀՐԱՆԻ, ԹԱՎՐԻՋԻ ԵՎ
ՍՊԱՀԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱ-
ԿԱԿԱՆՈՆԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՎ, ԵՎ ԿԿԱ-
ՄԵՆԱՆ ՁԵՋ ՄԻԱՅՆԵԼ ԱՅԼ ԿԵԴՐՈՆԻ, ՈՐ
ԱՎԱԶԻ ՎՐԱ Է ՀԻՄՆՎԱՍ, ԵՎ ՈՐՈՒՆ ԱՆ-
ՎՈՒՅՍ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԿՅԱՆՔԻ ՆՊԱՏԱԿ
Է՝ ՔԱՆԴԵԼ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ
ՍՐԲՈՅ ԱՍՏՎԱԾԱԿԱՌՈՒՅՑ ԷՋՄԻԱՄՆԻ ՀԻՄ-
ՔԵՐԸ: ԱՅԴ ԶԱՐ ՈԳԻՆ ԹՈՂ ՀԵՌԱՆԱ ՁԵՐ
ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԵՆ, ԹՈՂ ՀԵՌԱՆԱ ՁԵՐ ԵԿԵՂԵՑԻ-
ՆԵՐԵՆ, ՁԵՐ ՏՈՒՆԵՐԵՆ, ՈՐՊԵՍՋԻ ԴՈՒՔ
ԳՏՆԵՔ ՁԵՐ ԿՅԱՆՔԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅՈՒՆԸ Ս.
ԷՋՄԻԱՄՆԻ ՍՈՒՐԲ ԶՈՐՈՒԹՅԱՄԲ»:

Աճեղ է գործությունը Ս. Էջմիածնի և առ-
հաղածի՝ «ուխտն հաւատոց մերոց», որով-

հետև մեր եկեղեցական ուխտապահությունը
«ոչ եթէ ընդ մարդոյ է... այլ անլուծութեամբ
Աստուծոյ, որում շի՛ք հեար Բանդել և ի քաց
եղանել ոչ այժմ, և ոչ յապա և ոչ յաւիտեանս
և ոչ յաւիտենից յաւիտեան»:

Բարոյան եպիսկոպոսը և իր նմանները պի-
տի տեսնեն մոխրանալը իրենց սին երազ-
ների: Մեր հավատացյալ և հայրենասեր ժո-
ղովուրդը, հայ մամուլը, վեհական հակա-
հարվածը տվել են նրանց: Հակառակ Բարո-
յան եպիսկոպոսի և իր նմանների բունալից
խորհուրդների, սատանայական ծրագրերի և
դավադրությունների, մեր ժողովուրդը համա-
խմբվել է Ս. Էջմիածնի և իր Հայրենիքի
շուրջ, և չի ցանկանում լսել իրենց խիղճը
վաճառած և հայրենադավ մոլորյալներին:

Ղևոնդյանց և Վարդանանց հաղթական
դրոշը իր սուրբ և վստահելի ձեռքումն է պա-
հում Հայաստանյայց Առաքելական Մայր Ե-
կեղեցին՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գլխավո-
րությամբ, որպես վեմը եկեղեցական ուխ-
տապահության և օջախը հայրենասիրու-
թյան:

Աղոթենք, որ մեր սրտերում միշտ վառ
մնան Ղևոնդյանց եկեղեցական ուխտապա-
հությունը և Վարդանանց հայրենասիրական
ոգին:

